

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 35/2010 vp**

Hallituksen esitys laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain muuttamisesta

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2010 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetun lain muuttamisesta (HE 143/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- professori Outi Suviranta
- professori Veli-Pekka Viljanen.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- professori Kaarlo Tuori
- hallintotieteiden tohtori, dosentti Jukka Viljanen.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annettua lakia. Oikeudenkäyntimaksu on muita käräjäoikeudessa kirjallisessa valmistelussa päättyviä riita-asioita alempi niissä yksipuolisella tuomiolla ratkaistuissa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisissa riita-asioissa, jotka on pantu vireille toimittamalla niitä koskevat tiedot suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään. Näille riita-asioille oikeudenkäyntimaksu on 25 prosenttia alempi kuin muulla tavalla vireillepanuille riita-asioille. Lisäksi esitetään, että oikeudenkäyntimaksun määriä tarkistettaisiin rahan arvon muutosta vastaavasti.

Esitys liittyy valtion vuoden 2011 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alusta.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa lakiehdotusta tarkastellaan suhteessa perustuslain 6 §:n 1 momentin yleiseen yhdenvertaisuuslausukkeeseen ja 21 §:n säännökseen jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, mutta pitää ehdotuksiin liittyvän tulkinnanvaraisuuden vuoksi suotavana, että esitys saatetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Oikeudenkäyntimaksun porrastaminen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annettua lakia (tuomioistuinmaksulaki). Käräjäoikeudessa käsiteltävien niin sanottujen summaaristen velkomusasioiden oikeudenkäyntimaksun suuruus porrastetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisissa summaarisissa riita-asioissa vireilletulotavan mukaan. Laki ehdotuksen 3 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntimaksu on 25 prosenttia alempi, kun asia on pantu vireille toimittamalla haastehakemus koneellisesti suoraan käräjäoikeuden järjestelmään, kuin käytettäessä perinteistä haastehakemusta.

Oikeudenkäyntimaksu on luonteeltaan valtiösääntöoikeudellinen maksu, jolle on ominaista, että se on korvaus tai vastike julkisen vallan palveluista (PeVL 12/2005 vp, s. 2/II). Perustuslain 81 §:n 2 momentin mukaan valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla. Ehdotus on tältä osin tätä täsmällisempi, sillä tuomioistuin-, muutoksenhaku- ja muista lainkäyttöasioista perittävän oikeudenkäyntimaksun suuruudesta säädetään laissa euromääräisesti. Maksujen suuruutta tarkistetaan tuomioistuinmaksulain 11 §:n mukaan kolmivuositain valtioneuvoston asetuksella rahan arvon muutosta vastaavasti.

Oikeudenkäyntimaksun porrastaminen ehdotetuilla tavoin merkitsee sitä, että kantajat, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköistä asiointia, maksavat muita korkeamman oikeudenkäyntimaksun. Sääntely on siten merkityksellistä perustuslain 6 §:n säännösten näkökulmasta. Tämän pykälän 1 momentti sisältää yleisen yhdenvertaisuussäännöksen ja 2 momentti syrjäntäkiellon, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan momentissa erikseen lueteltujen seikkojen perusteella. Momentin loppuosan yleislausekkeen mukaan eri asemaan asettaminen ei

saa perustua myöskään henkilöön liittyvään muuhun syyhyn. Ehdotuksessa ei ole kysymys pykälän 2 momentin tarkoittamassa mielessä henkilöön liittyvästä erottelusta, joten ehdotusta on arvioitava pykälän 1 momentin yleisen yhdenvertaisuussäännöksen suhteen. Eri asemaan asettaminen liittyy perusoikeuden käyttämiseen. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on lisätä sähköistä asiointia käräjäoikeuksissa ja tehostaa niiden toimintaa. Asian käsittelyyn käräjäoikeudessa tarvittava työmäärä ja käsittelystä aiheutuvat kulut ovat alhaisemmat, kun kantaja käyttää sähköistä haastehakemusta. Oikeudenkäyntimaksu ei perustu kustannusvastaavuuteen, mutta se on porrastettu riita-asioissa sen mukaan, missä vaiheessa asian käsittely tuomioistuimessa päättyy, minkälaisessa kokoonpanossa ja missä oikeusasteessa asia ratkaistaan.

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on vaikiintuneesti korostettu, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (ks. esim. PeVL 28/2009 vp, s. 2/II, PeVL 21/2007 vp, s. 2/I, PeVL 38/2006 vp, s. 2/I, PeVL 1/2006 vp, s. 2/I). Oikeudenkäyntimaksun porrastaminen asian vireillepanon mukaan ei ole valtiösääntöoikeudellisesti ongelmallista edellyttäen, että ero maksujen välillä on kohtuullinen eikä se estä asian vireillepanoa myös muulla tavoin kuin toimittamalla tiedot suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään. Valiokunnan mielestä kantajilla, joilla ei ole omasta takaa mahdollisuutta sähköisen asiointiliittymän käyttöön, tulee olla mahdollisuus käyttää käräjäoikeuksissa olevia asiakaspäätteitä henkilökunnan opastuksella.

Oikeudenkäyntimaksun etukäteinen perintä

Hallituksen esityksen perusteluista (s. 9 ja 17) ilmenee, että asiointiliittymän kautta vireille pan-

tujen asioiden oikeudenkäyntimaksun maksaminen etukäteen olisi edellytyksenä asian käsittelyyn ottamiselle. Toisaalta perusteluissa esitetään, että asia tulisi vireille silloin, kun kantaja on maksanut maksun verkkopankin tai muun yhteyden kautta. Viimeksi mainittu käsitys näyttäisi olevan ristiriidassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momentin kanssa, jonka mukaan asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa, kun haastehakemus saapuu käräjäoikeuden kansliaan.

Lakiehdotukseen ei sisälly säännöstä etukäteismaksuista, vaan niistä on tarkoitus säätää tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annetulla valtioneuvoston asetuksella (925/2008). Esityksen liitteenä on luonnos asetuksen muuttamisesta. Ehdotettu sääntely perustuu tuomioistuinmaksulain 8 §:n asetuksenantovaltuutukseen, jonka mukaan asetuksella voidaan säätää muun muassa ennakkomaksujen perimisestä.

Oikeudenkäyntimaksun etukäteismaksun asettaminen edellytykseksi asian käsittelyyn

ottamiselle rajoittaa perustuslain 21 §:n 1 momentissa turvattua oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa eikä siitä voida säätää asetuksella. Valiokunta katsoo myös, ettei esityksessä ole esitetty perusoikeuden rajoittamiselle sellaista hyväksyttävää perustetta, että siitä voitaisiin säätää myöskään lailla. Esityksessä esitetään lisäksi (s. 16), että oikeudenkäyntimaksun etukäteinen perintä koskisi ainoastaan asiointiliittymän välityksellä konekielisesti toimitettuja haastehakemuksia. Etukäteisperintä ei koskisi ns. Santra-yhteyden käyttäjiä, jotka ovat perintätoimistoja. Hallituksen esityksessä ei ole tuotu esille perustuslain 6 §:n kannalta hyväksyttäviä perusteita sille, että nämä kantajat asetettaisiin asian käsittelyyn ottamisen suhteen eri asemaan.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotus voidaan käsitellä tavalisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 26 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kimmo Sasi /kok
vpj. Jacob Söderman /sd
jäs. Tuomo Hänninen /kesk
Ulla Karvo /kok
Elsi Katainen /kesk
Esko Kiviranta /kesk
Kari Kärkkäinen /kd
Elisabeth NaucLér /r

Ville Niinistö /vihr
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Tuula Peltonen /sd
Veijo Puhjo /vas
Tuulikki Ukkola /kok
Ulla-Maj Wideroos /r
Antti Vuolanne /sd
vjäs. Johannes Koskinen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.